

УДК 378:372.77(477)

А. І. Бондаренкокандидат наук з державного управління,
докторант навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України**МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ**

У статті розроблено та впроваджено механізми здійснення державного фінансового контролю. Зокрема, у статті виділено завдання державного фінансового контролю в системі програмно-цільового управління бюджетом, охарактеризовано функції державних органів на етапі планування державних програм в процесі державного фінансового контролю та виокремлено особливості здійснення державного фінансового контролю державних програм.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, механізми, програмно-цільове управління бюджетом, система, державні програми.

Постановка проблеми. Державний фінансовий контроль є невіддільною частиною системи державного управління в цілому, і зокрема реалізації державних програм України. Найважливішим завданням державного фінансового контролю в умовах реалізації програмного бюджету є створення системи об'єктивної, актуальної інформації, яка б показувала в найдрібніших деталях весь процес реалізації державних програм та служила б основою для здійснення управлінських рішень за результатами аналізу виявлених відхилень фактичних від планових результатів. Без створення такої системи неможливо оперативне, а також економічно та організаційно адекватне реагування органів управління фінансами на виявлені відхилення. Все вищезазначене обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державні фінансові відносини неодноразово підлягали дослідженню з боку багатьох вчених і практиків, зокрема О. Барановського [1], С. Чистова [2], І. Чугунова [3] та інших.

Проте державний фінансовий контроль все ще потребує формування та реалізації дієвих механізмів.

Метою статті є розробка та впровадження механізмів здійснення державного фінансового контролю.

Досягнення поставленої мети викликає необхідність виокремлення низки відповідних завдань:

- виділити завдання державного фінансового контролю в системі програмно-цільового управління бюджетом;
- охарактеризувати функції державних органів на етапі планування державних програм в процесі державного фінансового контролю;
- виокремити особливості здійснення державного фінансового контролю державних програм.

Виклад основного матеріалу. Завдання державного фінансового контролю в системі програмно-цільового управління бюджетом полягає в отриманні інформації про витрачання бюджетних коштів на предмет законності, доцільності, цільового характеру та ефективності витрат. Не менш важливим є порівняння бюджетних витрат і ступеня реалізації цілей і завдань держави, що вирішуються на основі програм, які, у свою чергу, є основою для запобігання правопорушенням і негативного впливу факторів, що негативно позначаються на досягненні цілей та завдань програми, або для коригування параметрів програми [1; 4].

Державний фінансовий контроль державних програм здійснюється на всіх етапах життєвого циклу державних програм.

На етапі планування державних програм в процесі державного фінансового

контролю вирішується головне завдання у сфері бюджетного процесу – запобігання протизаконного або неефективного використання бюджетних коштів. На даному етапі контролю здійснюється експертиза проекту програми, в ході якої аналізується доцільність розв'язання проблеми програмно-цільовим методом, проводиться зіставлення ресурсного забезпечення реалізації програми із запланованими результатами в рамках виконання програмних заходів бюджетними витратами, здійснюється попередня оцінка очікуваної ефективності програми [2; 3].

Акцент на ефективності бюджетних витрат в рамках реалізації програми проявляється в тому, що спочатку визначаються необхідні результати державної програми, а потім вирішується, яким чином розподілити фінансові ресурси для їх досягнення. Такий підхід до планування дозволяє при здійсненні державного фінансового контролю за програмними витратами бюджету оцінювати не тільки цільовий характер використання бюджетних коштів, а й результати їх витрачання.

У процесі розробки та затвердження державних програм рішення щодо ресурсів, які виділяються на їх реалізацію, повинні прийматися не тільки з точки зору вартості реалізації програм і надання державних послуг, а й з точки зору їх доцільності, а також з урахуванням впливу на економіку і соціальну сферу країни. Важливим при цьому є визначення ступеня відповідності представлених в програмі цільових індикаторів документам державного стратегічного планування України, а також ступеня їх здійсненості коштом заявлених обсягів фінансового забезпечення. Обґрунтування фінансового забезпечення на етапі формування подібних державних програм є процедурою, що забезпечує попередній контроль за витратами бюджету на програмні заходи [2; 4].

Державний фінансовий контроль на етапі реалізації та фінансування державної програми має на меті перевірку цільового й ефективного використання коштів, повноту і своєчасність перерахування фінансових ресурсів, а також аналіз ритмічності фінансування. Він здійснюється безпосередньо в процесі використання

коштів на виконання програмних заходів, тобто проводиться протягом усього терміну реалізації програми, і являє собою сукупність контрольних та експертно-аналітичних заходів, пов'язаних з аналізом квартальної звітності, комп'ютерною обробкою копій первинних платіжних документів, на підставі яких здійснювалися операції з бюджетними коштами, а також з узагальненням результатів контрольних заходів, що здійснюються контрольними органами. Варто звернути увагу на те, що фінансовий контроль на даному етапі здійснюється не тільки за обсягами фінансового забезпечення програми, але і за рухом бюджетних коштів. За результатами контролю на даному етапі можна усунути допущені порушення і скорегувати деякі параметри програми. За необхідності існує можливість уточнення цільових показників, витрат по заходах державної програми та механізму її реалізації, складу учасників програми з урахуванням виділених на її реалізацію бюджетних коштів. Однак на практиці органи державного фінансового контролю часто стикаються з тим, що зміна цільових показників або термінів реалізації програм не тягне за собою коригування обсягів її фінансування або навпаки [1; 3].

Державний фінансовий контроль за результатами реалізації державної програми проводиться після завершення фінансового року, після закінчення програми, і являє собою контроль за використанням коштів на реалізацію програмних заходів з метою перевірки правильності та ефективності витрачання коштів, передбачених у паспорті програми. Державний фінансовий контроль за результатами реалізації державної програми дозволяє виявити порушення і недоліки процесу фінансування програми та притягнути винних до відповідальності.

До особливостей здійснення державного фінансового контролю державних програм відносяться такі:

– необхідність врахування рівня інфляції в країні під час здійснення контролю за результатами реалізації державних програм. Показники фінансового забезпечення програм формуються в цінах року розробки, а їх реалізація розрахована на

кілька років, якщо обсяги фінансування програми не були скориговані відповідними суб'єктами бюджетного планування. В процесі здійснення перевірок ефективності програмно-цільових видатків бюджету перерахунок в ціни відповідного року і згодом аналіз їх динаміки в обов'язковому порядку повинні здійснювати посадові особи контролюючих органів. В даний час у звітних документах органів державного фінансового контролю даний факт часто не враховується;

– необхідність застосування системного підходу до здійснення контролю, оскільки він орієнтує на комплексне вивчення об'єкта дослідження, розкриття внутрішніх і зовнішніх зв'язків, ролі кожного з елементів. До того ж чітке визначення елементів будь-якої системи необхідно для оперування даними поняттями в теоретичних, методологічних і практичних цілях;

– облік соціального ефекту реалізації державних програм. В умовах економічної кризи держава, підтримуючи економіку за допомогою збільшення витрат на програми з підвищення зайнятості, соціального забезпечення та медицини, без законодавчих змін в даних областях дає позитивні ефекти для соціально-економічного розвитку країни, що повинно враховуватися при контролі за ефективністю програмних видатків бюджету.

Також необхідно розуміти, що проміжні та кінцеві результати реалізації державних фінансових програм будуть отримані тільки після закінчення тривалого періоду часу. Тому відсутність результату в перші роки здійснення програмних заходів, особливо при реалізації соціальних державних програм, не є свідченням неефективного використання бюджетних коштів [1–3].

Висновки. Таким чином, в результаті проведення даного дослідження було отримано такі висновки:

1. Виділено завдання державного фінансового контролю в системі про-

грамно-цільового управління бюджетом: отримання інформації про витрачання бюджетних коштів на предмет законності, доцільності, цільового характеру та ефективності витрат, а також порівняння бюджетних витрат і ступеня реалізації цілей і завдань держави, що вирішуються на основі цільових державних фінансових програм.

2. Охарактеризовано функції державних органів на етапі планування державних програм в процесі державного фінансового контролю: експертиза проекту програми, в ході якої аналізується доцільність розв'язання проблеми програмно-цільовим методом, зіставлення ресурсного забезпечення реалізації програми із запланованими результатами в рамках виконання програмних заходів бюджетними витратами та попередня оцінка очікуваної ефективності програми.

3. Виокремлено особливості здійснення державного фінансового контролю державних програм: необхідність врахування рівня інфляції в країні під час здійснення контролю за результатами реалізації державних програм, необхідність застосування системного підходу до здійснення контролю та облік соціального ефекту реалізації державних програм облік соціального ефекту реалізації державних програм.

Список використаної літератури:

1. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 4. С. 8–19.
2. Чистов С.М. Державне регулювання економіки. Київ, 2000. 316 с.
3. Чугунов І.Я. Державний внутрішній фінансовий контроль : стратегія розвитку. *Фінанси України*. 2009. № 4. С. 3–12.
4. Шнипко О.С. Інноваційний дефолт України : економіко-технологічний контекст. Київ, 2009. 248 с.

Бондаренко А. И. Механизмы осуществления государственного финансового контроля: особенности разработки и внедрения

В статье разработаны и внедрены механизмы осуществления государственного контроля. В частности, в статье выделены задачи государственного финансового контроля в системе программно-целевого управления бюджетом, охарактеризованы функции государственных органов на этапе планирования государственных программ в процессе государственного контроля, выделены особенности осуществления государственного финансового контроля государственных программ.

Ключевые слова: *государственный финансовый контроль, механизмы, программно-целевое управление бюджетом, система, государственные программы.*

Bondarenko A. Mechanisms of implementation of the state financial control: the features of development and deployment

The mechanisms of implementation of financial activity state control are developed and introduced in the article. In particular, the problems of the state financial control in the system of program goals management of the budget are allocated. The functions of public authorities at a stage of planning of state programs in the course of the state financial control are characterized. The features of implementation of the state financial control of state programs are marked out.

Key words: *state financial control, mechanisms, program goals management of the budget, system, state programs.*